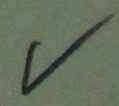

Wygnanie.

"Komu bijes, hoc tutaj - du fil srafen, ty durio spin" wykrzyknął Niemiec łamaną, polszczyzną, "Koc arbeits - kamratow chowac!" Wiece na karcie takie zawołanie ruszom się powoli i wstaje z uśmiechem myślał, dby tych kamratow pochowac jak najwiecej, gdyz to mi bylo kawse mite. "A du alte wulf machman kreyffkes - man ro-bie kryje!" Z tymi slowy zwracal się kawse do stryja. Prowadzil mnie na groby S. S. pod gradem kul, z wyciem padajacych pociskow, warshotem samolotow, gdzie kawse lezalo kilkunastu esesmanow pobitych, raczej najgorzej porozrywanych, wywalanych we własnej krwi, blosie i kurzu. Leer dris roboty bylo nierbyt wiele, bo kaledwie pochowanie 10kg ciata kawsiętego w namiot; a bylo to w dniu 3. maja 1944+. Poimiej poradzcowatem sale w dawnej remizie stra-zackiej na pomieszczenie dla oddziatow sanitarnych, wrescie mo-głem odejść. Kawse byłem wesoly, leer dris zupełnie bez humoru znalartem się wśród swoich. Nie chcialo mi się jesć, tylko nerwowym krokiem przemierzalem mieszkanie. Wrescie pose-dłem do pokoju, w którym siedziata siostra Lucia i prositem, by mi zagrala na gitarze. Siadłem nasluchamy w ulubioną melodie, az tu w drzwiach zjavit się stryj i kawral się pytać co dris robilem, co karobilem. "Awo troche wiecej od stryja - jako zastuga to najpre-wniej malery mi się kryje brorowy, a tak, to tyle co i stryj napewno. Jans nie na pieniądre, bron Boie, ja robie honorowo, po polsku, z czego wynika, ze i robic bede, ile tylko zapotrzebuja - daj Boie jak najwiecej to i wolni more wkrótce bedniemy." - "Ba to i moja bednie w tym zastuga, mozemy podac sobie rece. Jak widze, to beda z nas ludzie i historia powoli nam z pewnoscia swej karko

bo to będzie wolność! Tak śmiejąc się i przechwalając, dowcipkowa-
 liśmy o bajkę z stryjem. Leś zaraż formowa poszła innym torem,
 ostroinnie i uwolna oznajmiłem stryjowi jej na rogu ulicy widnia-
 łem wywieszony rozkaz, pisany po ukraińsku, do obywateli
 miasta, że w przeciągu 3 dni miasto zostanie ewakuowane
 bez względu na stan, płeć i lata. Rozkaz brzmiał w te
 słowa: W przeciągu dni od 3 do 6. V. 1944. cywilna ludność ma
 opuścić miasto udając się na dworzec Chetniski. Kto zostanie
 podlega pod sąd polowcy S. S. Stryj zbladł, leś poerałem go
 uspokajając mówiąc, że może nie rozumiałem. Uspokoił się trochę
 i poerał szukać łaski, aby pójść i przekonać się sam. Stryj
 choruje na serce. Nawajutr wrypsy już opuszczali miasto
 ze łkami w serach, tak samo jak przed 7^{miu} miesiąca-
 mi własne zagrody. Wroca, czy nie, ale wrócić chcą jak najprę-
 dziej. I oto gromada 60.000 wygnaneńców ruszyła droga, odpro-
 wadzana hukiem dalekich wystrzałów, posuwa się po drodze
 wiodącej do stacji, gdzie mógł stanąć pociąg. Oto wczoraj
 właściciele przedsiębiorstw, właściciele pięknych domów, przemys-
 łowcy, duchowni, profesorowie, ta masa ludu, dris' bez da-
 chu, deser rzesisty sptukał ślady majątności wrelkiej i ta
 masa ludu oczekuje na pociąg, który powierze ich w dale-
 ki świat, na wygnanie, a może na śmierć bo po Niem-
 czech wszystkiego spodkiewać się można. Nadchodzi
 noc. Noc majowa niestychanie zimna. Woda w katu-
 rach i rowach porostata po deseru rciela się lodem.
 Matki swe dzieci ogrzewają własnym ciałem. Może to
 już ostatnia noc rarem. - A tu gestapowcy uwijają się wśród

258

tlumu - czego chcą? niewiadomo. Bez przyczyny zabierają ziomkom
miejów, matkom synów, siostrom braci - przewracają bagaż. Łoź za tra-
gedia i rozpacz wśród nocy i zima. Stryj postarał się w ciągu
dnia tak, że go nie zabrali, przypuszczając iż to już staruszek.
Teraz przyszedł się dowiedzieć co się stało ze mną. Jestem jego ulubie-
niem. Na wstępie zapytuje: "Łoź jest z Leszkiem?" W odpo-
wiedzi usłyszał: "Licho, cicho, jest tu schowany w tych pakunkach."
Wszyscy umilkli, badając się spojrzeniem, czy naprawdę
nikt z rodziny nie jest wzięty. Ale cóż za zdziwienie - nad-
szedł pociąg, a w pakunkach mnie nie było, po chwili
nadszedłem z zupełnie innej strony. Na twarzach rodziców
odmalowała się zgroza, a stryj poklepał mnie po ramie
nie mówiąc: "No myślisz pięknie i ja również tak myślę,"
że to duszne miejsce przystoi tylko teńsiom, ale nie Pola-
kowi takiemu jak ty, masz rację." Lece oczy moje spotka-
ły się z surowym wrokiem ojca, który Łaskawie wyrzekł:
"Synu wartes łania, ale cie to minie, pamiętaj jednak,
że od tej chwili musisz być dorosłym." Drugą mowę prze-
walało wołanie: "Wsiadać do pociągu! Prędej! za godzinę
ruszamy! A na odpowiedź kilka pocisków przeleciało nad
głowami rozdzielając przeraźliwym świstem powietrze i
upadło za wagonami na torach przecinając wjazd
do miasta. Wszystkich niemal obiegł dreszcz przerażenia,
a za chwilę powtórzyl się świst poraz drugi i nad
naszymi głowami pękły 2 strapnele, a wybuchowi równo-
wał jęk kłaniających i rannych. Lece tu nie kwano na
nie. Ciagle napływały świrze masy ludu z pakunkami

i tłoczyły się do wagonów ciasno już zajętych. W tym rzędku
u uwiałem się i ja już bez obawy, znosząc nasze pakunki. Lecz
coż to! W drzwiach wagonu, do którego mieliśmy zamiar włado-
wać nasze bagaże, stanął Ukraińiec i zaczął wyrzucać
bagaż już wtładowane. Nagle zagromiło: "Co tu chcecie?!
Przejdź stąd! to są nasze rzeczy!" - "Tu jest wagon wolny
zaraz na prawo moje pan go zajmie" i w tymi słowami wyle-
ciał pakunek wyrzucony brutalną ręką. "Przejdź z nim"
zagromiło kilka głosów i kilka par rąk uchwyciło wro-
ga za włosy i ruciło nim nieróblaganie przez, na to
on rozległ się jęk i grubiański przekleństwa. Po krót-
kim czasie byliśmy wszyscy już w wagonie i jechaliśmy
na zachód. Panów tańczyła się rozmowa. Ojciec głaskał
mnie po głowie mówił, że ciężkie nastąpi teraz chwile,
a to wszystko dlatego, że jesteśmy bez Ojczyzny, bo Polacy
umieją zdobyć, a nie umieją utrzymać. Wiesz ty synu
gdy urosniesz, moje los nas rozdzieli, ja już jestem stary
i chory, mogę nie wytrzymać tutaj, ty bądź zawsze
roztropny, rób wszystko z namysłem, nie tak, jak dziś
to robisz wychodząc z ukrycia. Mogłeś wpaść w ręce
tych wrogów. Nie myśl że bohaterem jest tylko ten,
kto na szaniech staje odważnie narazając się na niechybną
śmierć, ale i ten kto się w chwili niebezpieczeństwa potrafi
zachować na czas, w którym się może bardzo przydać.
Wpadając w ich ręce mogłeś zginąć, i pomyśl o twojej
tak słabej matce, przecież wiesz jak ona martwi się, gdy
jesteś chory, albo cię na czas nie ma, wiesz ile ją to zdro-

193
201

wia kontuje. Lzy mi w oczach stanęły i prosiłem żeby o tym
wiecej nie mówić. Musiałem usprawiedliwić swój wyjazd „Tak
tatusiu, ale ja nie mogłem wytrzymać było mi tam du-
szno no i to jeszcze, że Polakowi nie przystoi, więc
ostrożnie wychyliłem głowę i widząc że nikt na mnie
nie patrzy wysunąłem się i poszedłem na wiadły
na odchodzącym już Niemcem. Gdy upewniłem się,
że już poszli, powróciłem.

Pociąg wredtury trachę stanął w polu i stał do rana,
ze wschodem słońca ruszył i szedł dobrze mijając
różne placówki roztworzone wzdłuż linii kolejowej. Wierci-
nadjechaliśmy na główne polejowisko. Jakich strasny widok
uderzył nasze oczy! Setki trupów leżało na polu okiem nie-
przejrzalnym, poszarpanym w najróżnorodniejszy sposób,
pływały po wodzie, błocie, wisiały po stępach. Ich wną-
trności na wpół zgnile. Na ten widok oczy odwraca-
wały się ze wstrętem. Nie mogłem patrzeć na te
trupu na wpół spalone, seremiaste bliskie rozkładu.
Stada wron i kruków kracząc przylatywały się w górę
na każde pojawienie się żywego ptowika. Drzewa
stały nagie, po większej części tylko pnie obolaste,
jak gdyby kazyły na świecie usypianych grobach,
ubranych gdzieś niedaleko w ziemi. Tu i ówdzie
widzieliśmy porozrywane czołgi i spalane samolo-
ty i autobusy, oraz w mnogiej liczbie broni i amu-
nicji różnego kalibru porozrzucaną w sztychim
zapędzie, oraz długie linie okopów. Ziemia była

100
202

podryta w najrośnawodniejsy sposób, wyglądale
ohydnie. A pociąg leciał szybko mijając wszystko.
Gdy przejechaliśmy to pole, znawu mogliśmy
patrzeć spokojnie na zielonujące się łany zboża i
słuchać śpiewu skowronka śpiewającego nad głó-
wą pracującego w polu rolnika, lecz dziś śpiew
wydał się smutny i jakiś bardzo daleki.

Makrochi
Leszek kl. VI.

Horodło dn. 17. VI. 1946.